

GOTLANDS HEMBYGDSFÖRBUNDS

ÅRSSTÄMMA den 19 februari 2023

i Gothems bygdegård

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

OCH

ÅRSBOKSLUT 2022

VERKSAMHETSPLAN 2023 - 2024

BUDGET 2023

Innehåll:

Gotlands Hembygdsförbunds verksamhetsberättelse	3
Gotländska Ängskommitténs verksamhetsberättelse	12
Årsbokslut	15
Revisionsberättelse	20
Hembygdsförbundets verksamhetsplan	21
Budget 2023	23

Gotlands Hembygdsförbund
Strandgatan 14
621 56 Visby

Telefon: 076-131 67 25

E-post: kontakt@gotlandshembygd.se

Hemsida: www.hembygd.se/gotland

I samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan

Bilden på första sidan är från Agbod fiskeläge i Gothem. Foto: Lotta Landerholm

Verksamhetsberättelse 2022 för Gotlands Hembygdsförbund

Styrelse

Ordförande:	Lars Olsson (Ardre)
Vice ordförande:	Jan Åberg (Gammelgarn) intill den 11 oktober 2022
Sekreterare:	Lotta Landerholm (Gothem)
Kassör:	Magnus Röcklinger (Fleringe)
Övriga ledamöter:	Kjellåke Nordström (Visby), Sofia Hoas (Vänge), Arne Pettersson (Rone/Visby) och Christer Mårtensson (Halla)
Adjungerad:	Anders Lekander (Visby) för Gotländska Ängskommittén och redaktionskommittén för Från Gutabygd
Revisorer:	Margareta Närström (Visby) och Alvar Stenqvist (Vänge)
Revisorssuppleant:	Mats Ahlby (Viklau)
Valberedning:	Sammanställande Rune Mellin (Visby) samt Per-Johan Eriksson (Gammelgarn) och Mien Niklasson (Havdhem)

Styrelsen har två styrelseutskott med hög grad av självständighet. Gotländska Ängskommitténs ledamöter omnämns i kommitténs verksamhetsberättelse på sidan 12 och i avsnittet Årsboken Från Gutabygd nedan återfinns uppgifter om hur redaktionskommittén för Från Gutabygd är sammansatt.

Styrelsen har, efter det konstituerande mötet den 20 februari, haft åtta protokollförda sammanträden.

Arne Pettersson, Lotta Landerholm, Christer Mårtensson, Lars Olsson, Magnus Röcklinger, Sofia Hoas och Kjellåke Nordström. Foto: Anders Lekander

Utöver styrelsemöten har ledamöterna haft möten inom olika arbetsgrupper, samt deltagit som representanter för hembygdsförbundet i styrelser för stiftelser och föreningar.

Representation

Ledamöter från förbundets styrelse ingår som representanter i styrelser för nio kulturorganisationer på ön. Vid varje sammanträde med Hembygdsförbundet sker avrapportering från dessa organisationer av respektive ledamot med syfte att följa och stödja verksamheterna.

Under detta verksamhetsår har organisationerna representerats av följande ledamöter. Eventuell ersättare inom parentes:

Föreningen Gotlandståget

Kjellåke Nordström (Sofia Hoas)

Märta och Ingmar Lindqvists stiftelse till stöd

Christer Mårtensson (Magnus Röcklinger)

för föreningen Gotlandståget (Tulestiftelsen)

Kjellåke Nordström

Ragnar och Lydia Nilssons stiftelse (Fröjelstiftelsen)

Magnus Röcklinger

Stiftelsen Bläse kalkbruk-industriminne

Krister Mårtensson (Lars Olsson)

Stiftelsen Gotlands lantbruksmuseum

Lars Olsson (Kjellåke Nordström)

Stiftelsen Medeltidsveckan

Arne Pettersson och Lars Olsson

Stiftelsen Vanges museigård

Lotta Landerholm (Magnus Röcklinger)

Stiftelsen Vike minnesgård

Lars Olsson (Magnus Röcklinger)

Gotlands kulturarvsråd

Vike minnesgård i Boge i vinterskrud. Foto: Roland Olsson

Återkommande frågor i styrelsens arbete under året utöver vad som framkommer vidare i verksamhetsberättelsen

Under verksamhetsåret har styrelsens arbete – utöver genomgång av rapporter från stiftelser och föreningar enligt ovan – behandlat vissa frågor vid varje möte som: redaktionskommitténs arbete med *Från Gutabygd*, Ängskommitténs verksamhet samt förbundets ekonomi. I år har dessutom läget i Ukraina, och särskilt för svenskbyborna, återkommande behandlats och med detta frågan om hur vi kan bistå. Kontakt har även hållits med bland annat Röda Korset liksom med Sveriges Hembygdsförbund angående detta.

Vissa frågor rörande styrelsens arbetsformer har behandlats och en arbetsordning har fastställts, liksom en introduktionsmall inför välkommandet av nya styrelseledamöter. Båda dessa dokument ska uppdateras årligen.

Hembygdsträffarnas innehåll och mening har varit föremål för arbete. Ett annat har varit hembygdsförbundets arkiv på Strandgatan 14. Där har material från verksamheten inom Gotlands Hembygdsförbund samlats sedan lång tid tillbaka. Styrelsen har i år arbetat med att sortera ut en del av detta och en hel del återstår att ta ställning till. Sålunda till exempel en stor samling fina kort ägnade till Hyllnings- och minnesfonden respektive andra gåvor.

I arkivet finns även, utöver ett mindre lager av utgåvor av *Från Gutabygd*, ett omfattande, men ofullständigt referensbibliotek av gotlandica. Vid sidan av penningstöd ur Hyllnings- och minnesfonden till Gotlands nationsbibliotek i Uppsala har styrelsen beslutat att se till att referensböckerna finns mer tillgängliga genom att skänka närmare 200 titlar som saknas i biblioteket på Gotlands nation.

Ytterligare frågor för styrelsen har rört hembygdsförsäkringen och hur kunskap om försäkringen ska spridas.

Gammalsvenskeby under potatisskörden 2021. Sedan november 2022 ligger byn i frontzonen och terrorbombas av de ryska ockupanterna från andra sidan floden Dnipro. Foto: Sofia Hoas

Medlemmar

Efter att Vitvärns fiskelägesförening tillkommit som ny medlem hade Gotlands Hembygdsförbund vid årets slut 72 fullvärdiga medlemmar främst i form av hembygds- och sockenföreningar, samt 14 stödjande medlemmar (lokala museer och andra organisationer). Föreningar som ingår i både Sveriges Hembygdsförbund och Gotlands Hembygdsförbund samlar närmare 14 tusen medlemmar.

Medlemsavgiften har varit 300 kr per år för ansluten förening och 3 kr per år och medlem i respektive förening.

Utöver detta betalar anslutna föreningar 13 kr per år och medlem till Sveriges Hembygdsförbund via Gotlands Hembygdsförbund. Övriga organisationer och lokala museer med flera betalar 2 500 kr per år varav 2 000 kr går till Sveriges Hembygdsförbund.

Genom att vara medlem i Sveriges Hembygdsförbund får föreningarna flera medlemsförmåner, bland annat Hembygdsförsäkringen där olycksfallsförsäkring ingår, liksom en egen hemsida. Läs mer på www.hembygd.se. Medlemskap i Gotlands Hembygdsförbund ger också möjlighet att utse personer som kan tilldelas utmärkelse för avgörande och viktigt arbete inom en förening. Vidare information via bland annat nyhetsbrevet om vad som är på gång inom hembygdsrörelsen på ön samt möjlighet att delta i hembygdsträffar.

Hembygdsträffar

Pandemin har satt sina spår vad gäller entusiasmen att samlas. Detta år planerades två hembygdsträffar. En utifrån att många föreningar har mycket samlat i arkiv samt av föremål. Ämnet var: Gallring och förvaring. För få anmälde sig. Däremot ägde den 19 oktober en träff rum i Forsvarsmuseet i Tingstade om katastrofberedskap och samlade cirka 20 deltagare med introduktion från Röda Korset. Det var mycket uppskattat.

Bild (beskuren) från hemsidan för Gotlands försvarsmuseum i Tingstade.

Utdelade anslag från donationsfonderna

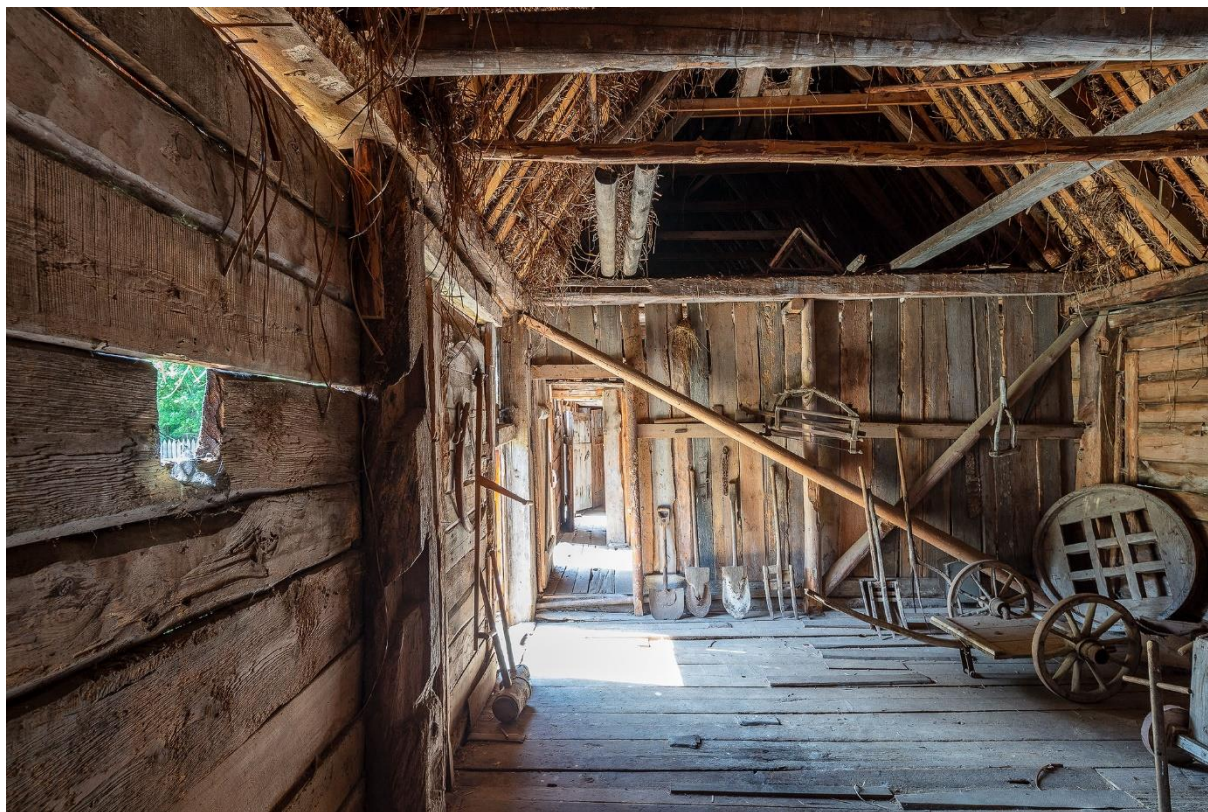
Gotlands Hembygdsförbund administrerar fyra donationsfonder ägnade åt kulturarvsvård. Ändamålet med *Ture Wablgrens ängsfond* är underhåll och vård av gotländska ängen och att i övrigt uppmuntra till fortsatt hävd av ängen. *Elisabeth och Gunnar Bachérs fond* avser att främja byggnads- och landskapsvård. *David och Tyra Ahlqvists minnesfond* omfattar stöd för byggnadsvård och hembygdsforskning, medan stöd från *Hembygdsförbundets hyllnings- och minnesfond* riktar sig till det icke-materiella kulturarvet.

Under 2022 har styrelsen fått 17 ansökningar om anslag med totalt 275 000 kr och styrelsen har fattat beslut om anslag till 13 sökande med totalt 169 000 kr. Anslagen för byggnads- och landskapsvård omfattar renovering av lyftkran vid Bläse kalkbruk, restaurering av fönster samt trädbeskrining vid Vike minnesgård, broar i änge i Garde samt trodertun vid Silte prästänge, som också fick medel ur ängsfonden.

Anslagen för byggnadsvård och hembygdsforskning har gått till ytbehandling av Ardrekan, museet i Grötlingbo samt renovering av såmaskin i Fole.

Anslag som berör det icke-materiella kulturarvet har gått till fyra bokproduktioner: Sockenboken Lau – livet i en strandsocken, Emelie Appelholm-Bergholm: Kyrkcykeln – en resa mellan Gotlands 100 kyrkor, Jakob Ringbom och Lars Kruthof: Hansakatastrofen, fartyget, människor och minnen, Birgitta Hald Svensson: Konstnären Åsa Ardin Kedja samt till Gotlands nation, Uppsala, för inköp av gotlandslitteratur.

Anslagsbelopp och mottagare framgår av årsbokslutet not 4 på sidan 18.

Interiör från ladugårdslängan vid Vike minnesgård, Boge. Foto: Mattias Ek

Årsstämman

Den 20 februari höll Gotlands Hembygdsförbund årsstämma i Vänge bygdegård.

Hedersnål med lagerkrans samt diplom delades ut (se nedan).

Verksamhetsberättelserna för såväl Gotlands Hembygdsförbund som Ängskommittén föredrogs och godkändes. Vidare föredrogs bokslut, revisionsberättelse och vinstdisposition liksom verksamhetsplan och budget för det kommande året. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet.

Lars Olsson valdes till ny ordförande och Kjellåke Nordström avgick som ordförande men valdes in i styrelsen på två år. Omval på två år gjordes av Magnus Röcklinger, Arne Pettersson samt Lotta Landerholm. Jan Åberg, Sofia Hoas, Christer Mårtensson har ett år kvar av sin mandattid och Anders Lekander valdes in som adjungerad vid det konstituerande styrelsemötet som hölls direkt efter årsstämman.

Avgående ordförande Kjellåke Nordström avtackades och valdes in som hedersledamot i Gotlands Hembygdsförbund. Vidare informerades om att årsboken *Från Gutabygd* kommer till våren med intressanta artiklar om vår ö.

Hedersnålar

Vid årsstämman delades hedersnålar med lagerkrans samt diplom ut till Olle Johansson (Havdhem), Bengt Karlsson (Gothem), Fred Klingvall (Östergarn), Birgitta Björebro (Västerhejde), Tommi Björebro (Västerhejde) samt Sune Nilsson (Burs) – samtliga för mångårigt förtjänstfullt arbete inom hembygdsrörelsen.

Mottagare av hedersnål med lagerkrans och diplom 2022. Saknas på bilden: Bengt Karlsson och Sune Nilsson.
Foto: Sofia Hoas

Samverkan med andra hembygdsförbund

Under 2022 deltog vår tidigare ordförande Kjellåke Nordström den 3 - 5 maj vid riksförbundsstämman i Nyköping. En av de centrala frågorna handlade om alla de föremål som samlats inom hembygdsrörelsen, uppskattningsvis cirka nio miljoner. Sveriges Hembygdsförbund arbetar för museistöd och någon form av statlig organisation för hur detta kulturarv kan sorteras respektive bevaras. Andra frågor var hur ett mer enhetligt register ska kunna åstadkommas för landets hembygdsföreningar liksom hur rörelsen ska kunna ta fart igen efter pandemin.

Den 25 - 26 november deltog såväl ordförande Lars Olsson som Kjellåke Nordström vid förbundskonferensen i Järfälla och uppfattade den som mycket öppen för idéer och samråd. En idé dök upp om samarbete med andra öar som också har många sommarboenden och hur dessa kan vara delaktiga i verkan för hembygden och dess kulturarv.

En annan mycket viktig samverkanslänk utgörs av Sofia Hoas, som ju är kulturarvsutvecklare vid Gotlands Museum. Hon ingår som representant för Gotlands Hembygdsförbund i det nationella nätverket för hembygdskonsulenter/kommunikatörer. De träffas regelbundet i digital form. Sofia har också deltagit i några av Sveriges Hembygdsförbunds utbildningar. Bland annat i projektet kulturarv som besöksmål och i projektet ”Så blir vi yngre”.

Gotlands Hembygdsförbund var också medarrangörer av en workshop med Kristina Ernehed från Sveriges Hembygdsförbund i ämnet förnygring.

Kansli

Kanslifunktionen utförs enligt avtal med Gotlands Museum. I dessa uppgifter ingår bland annat post- och e-posthantering, utskick av nyhetsbrev, uppdatering av hemsida och facebook-sida, marknadsföring, distribution av *Från Gutabygd*, lager, arkivering och ordna utbildningar. Det är främst Sofia Hoas och Lisen Karlsson som arbetar med detta. De har också kontinuerlig kontakt med medlemmar samt med Sveriges Hembygdsförbunds kansli.

Information

Under året har sju nyhetsbrev skickats via e-post till medlemsföreningarna samt hemsidan och facebook. Det är styrelsens önskan att nyhetsbreven vidarebefordras till alla respektive föreningars medlemmar. Hemsidan är vidare en viktig kanal för information till föreningarna www.hembygd.se/gotland liksom förbundets facebook-sida.

Fagning i Hörnsne prästänge. Foto: Anders Lekander

Från Gutabygd 2022

Gotlands Hembygdsförbunds årsbok, *Från Gutabygd*, släpptes i maj i hembygdsmuseet i Etelhem i samband med firandet av att Etelhem utsetts till årets socken 2022, något som också uppmärksammades i boken. Boksläpp ordnades även i Herrvik i Östergarn och på Naturum i Vamlingbo. Boken köps huvudsakligen av hembygdsföreningarna som i sin tur säljer vidare till sina medlemmar och andra. Den finns också att köpa via bokhandlarna Wessman & Pettersson och Norrbys i Visby samt Hemse Krut och Pappershandel i Hemse, liksom i museibutiken på Fornsalen.

Kutbodi i Gothem. Foto: Lotta Landerholm

Årets upplaga på 800 exemplar slutsåldes under hösten, men enstaka böcker kan ännu finnas hos återförsäljarna. Även årgång 2021 trycktes i 800 exemplar och är slutsåld. De ökade pappers- och tryckerikostnaderna gör att det inte är rimligt att trycka upp mer än vad som beräknas gå åt. Tack vare generösa bidrag från DBW, Ragnar & Lydia Nilssons stiftelse, Wilhelmina von Hallwyls Gotlandsfond och Region Gotland har boken kunnat erbjudas till hembygdsföreningarna till ett rimligt pris. Längre tillbaka trycktes boken i större upplagor, vilket medförde att restlager uppstod. Under året rensades hembygdsförbundets lager av äldre årgångar ut (fler än 6 000 böcker) och skänktes till Röda Korset, så äldre upplagor kan köpas via Röda Korsets second hand-butiker på Gotland. Även hos Wessman & Pettersson kan äldre årsböcker hittas.

Redaktionen för *Från Gutabygd* består av Anders Lekander, Sofie Regnander (Vamlingbo), Anna Säve-Söderbergh (Visby), Ing-Marie Tellström (Öja) och Clary Winberg (Lärbro). För den grafiska utformningen svarar Carlgrens Ord & Bild. Boken 2022 innehöll flera artiklar om den gotländska byggtraditionen, men även om gotlänningar som gjort avtryck. Artiklar kom också från de gotländska hembygdsföreningarna, där olika lokala företeelser lyfts till en större publik.

Fastigheter, byggnader och nyttjanderätter

Gotlands hembygdsförbund äger fastigheterna Östergarn Grogarns 1:22 och 3:1, Östergarn Bergängen 1:2 samt Träkumla Tjängdarve 1:11. Fastigheten Bergängen har åsatts ett taxeringsvärde med 344 000 kr, medan övriga fastigheter saknar taxeringsvärde. Fastigheterna på Grogarnsberget är i stora delar skyddade som naturreservat och Natura 2000. Fastigheten Tjängdarve omfattar Anglarve änge som hävdas av Träkumla hembygdsförening.

Förbundet äger också fyra kvarnar på ofri grund. De avser Halvands kvarn i Garde och de tre kvarnarna vid Hundlausar i Vamlingbo. Dessutom har förbundet genom nyttjanderättsavtal ansvar för tillsyn och skötsel av kvarnarna vid Lauters och Langhammars på Fårö, med bistånd från lokalboende och Fårö hembygdsförening. För tillsyn av Halvands i Garde finns ett nyttjanderättsavtal med Garde hembygdsförening.

Under slutet av året har hembygdsförbundet träffat representanter för Hoburgs hembygdsförening respektive Vamlingbo sockenförening för att diskutera antikvariska åtgärder för kvarnarna vid Hundlausar. Framför allt kvarnvingar och kvarnaxlar behöver ses över och en grov plan har tagits fram för renoveringsarbetet. Förhoppningen är att föreningarna på Storsudret kan sörja för lokal anskaffning av material och hantverkare samt om möjligt bidra med ideell tid, medan förbundet söker stöd för antikvarisk medverkan och finansieringen i övrigt.

Fastigheterna och byggnaderna, som representerar ett blygsamt värde i räkenskaperna, knappt 8 000 kr, har kommit att ägas av Gotlands Hembygdsförbund för att bedömningen har varit att det har funnits behov av skydd mot exploatering. Hembygdsförbundet ser regelbundet över innehavet och i det fall förbundet bedömer att andra intressenter bättre kan ta tillvara natur- och kulturhistoriska värden, övervägs överlåtelse av tillgångarna.

Gutefår – hånnlamb – i Fjärdinge änge, Gothem. Foto: Lotta Landerholm

Verksamhetsberättelse 2022

för Gotländska Ängskommittén

Gotländska Ängskommittén bildades 1944 som en självständigt arbetande, permanent inrättad, kommitté inom Gotlands Hembygdsförbund och har sedan dess verkat för det gotländska hävdade ängets bevarande. Gällande reglemente för Gotländska Ängskommittén fastställs av Gotlands Hembygdsförbunds styrelse, dit kommittén rapporterar om sin verksamhet.

Ledamöter

Hjalmar Croneborg (ordförande, ängshävdare), **Anders Lekander** (vice ordförande och sekreterare, Naturskyddsföreningen, ängshävdare), **Göran Allard** (ängshävdare, f.d. stiftets egendomsnämnd), **Annika Forsslund** (Länsstyrelsen, ängshävdare), **Gunnar Kotz** (Liljewalchska stiftelsen, skogsmedlen, ängshävdare), **Arvid Mickelåker** (Prästlönetillgångar i Visby stift), **Daniel Nygren** (ängshävdare) och **Astrid Dale** (ny för året Skogsstyrelsen, ängshävdare, ersätter Karin Wågström som pensionerades från Skogsstyrelsen under året) och **Evelina Lindgren** (regionekolog, Region Gotland). **Erik W Ohlsson** är hedersordförande i kommittén. Region Gotland har möjlighet till två representanter i kommittén, men har under 2022 inte utnyttjat den plats som representerar Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen.

Årets Ängsdag

Ängsdagen genomfördes i Endre bygdegård den 12 november. Totalt deltog cirka 50 personer. För året belönades 23 ängen. De som inte deltog vid Ängsdagen kunde senare hämta sin belöning hos Anders i Visby. Alla belönade fick förutom tavla eller diplom, även den av Ängskommittén specialframtagna faksimilupplagan av Anna Kajsa Hallgards bok Solsänget. Särskilt uppmärksammades Bengt Lindvall i Linde och Nils-Harry Larsson i Hogrån för deras livslånga gärningar för den gotländska ängstraditionen.

De som deltog hade även möjlighet att få Länsstyrelsens informationstavla, framtagen i samverkan med Ängskommittén, om de gotländska ängerna, att montera vid sina respektive ängen. Vid mötet presenterades de rekommendationer som Ängskommittén, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen arbetat fram om plantering av träd i ängen. Mötet avrundades med en frågestund.

Verksamhet i övrigt

Några konkreta programpunkter under året har varit **lieslätterträffar** i Östergarns Prästänge och Hässleänet i Fleringe under ledning av Hjalmar Croneborg. Hjalmar har också arbetat med att få till en kompetensgrupp vad gäller lien som redskap vid ängsslätter.

I samverkan med Länsstyrelsen har Hjalmar Croneborg genomfört två **fältvandringar** med tema efterbete, i Grötlingbo samt i Rute och Lärbro, en **kursdag** om röjning och föryngring av trädbestånd i ängen, i Boge och Othem, samt några rådgivningar till enskilda ängshävdare.

I samverkan med Hantverkslaboratoriet vid Göteborgs universitet har Hjalmar Croneborg även ansvarat för **sju filmer om olika aspekter på gotländsk ängshävd**, i samarbete med Erik Larsson i Öja. De finns att se på Youtube.

Även i år uppmuntrades att **skolelever får faga** i närliggande (eller andra) ängen. Några exempel är att skolklasser från Romaskolan fagat i Allekvia änge, Augustas änge och Mangsarveängen. Elever från Högbyskolan har fagat i bland annat Hulte Kruppar, Högby äng, Gerum prästänge och Lojsta prästänge. Atheneskolan har fagat det närliggande Fardhem prästänge. Elever från Endre skola fagade i Bäcks änge.

Den 13 juni bjöd Ängskommittén ut **landshövding Anders Flanking** till Vall prästänge för att informera om de gotländska ängena och deras hävd samt de frågeställningar som är förknippade med detta. Radio Gotland bevakade händelsen.

Gotländska Ängskommitténs hemsida, **gotlandsangar.se** har underhållits under året, men måste nu göras om då den bygger på ett föråldrat program som inte längre supportas. Hemsidan stängdes ner i slutet av 2022. Innehållet kommer att flyttas till Hembygdsförbundets plats på internet. Kommittén har också en **e-postgrupp** som består av aktiva ängshävdare där några utskick har gjorts under året. Hjalmar Croneborg ansvarar för dessa delar.

Hjalmar Croneborg har under året jobbat vidare med **projekt kring åtgärdsprogram för hotade arter**, på uppdrag av Länsstyrelsen (Annika Forsslund) i marker runt Vall prästänge och strandmarker i Norrlanda och Anga för att öka arealen hävdade ängs- och hagmarker.

Inom ett **EU-projekt, "Connecting meadows"** guidade Hjalmar Croneborg en grupp estländare med temat restaurering av ängsmarker och andra marker den 7 juni 2022. Kan eventuellt resultera i möjlighet att besöka ön Muhu i Estland kommande år för att studera deras ängsmarker.

Kontakter med Gotlands Hembygdsförbunds styrelse

Ängskommittén har haft flera underhandskontakter med styrelsen i Gotlands Hembygdsförbund under året, och är normalt med vid Hembygdsförbundets styrelsemöten genom Anders Lekander som adjungerad part. En stående punkt vid dessa möten har varit Ängskommitténs ekonomi. I förhållande till verksamheten är Ängskommitténs arbete ekonomiskt balanserat genom generösa bidrag från Liljewalchska stiftelsen (20 000 kr), Prästlönstillgångar i Visby stift (15 000 kr) samt Elisabeth och Gunnar Bachérs fond inom Gotlands Hembygdsförbund och Ture Wahlgrens Ängsfond vid behov.

Hjalmar representerade Ängskommittén vid Hembygdsförbundets årsstämma 20 februari 2022 i Vänge bygdegård.

Trädsjukdomar och plantering av nya träd

Almsjuka påträffades på Gotland första gången hösten 2005. Sjukdomen har bekämpats på Gotland sedan 2006, till en början i liten omfattning och de första åren i Länsstyrelsens regi. Skogsstyrelsen ansvarade för att genomföra bekämpningsinsatserna från 2011, och sedan 1 juli 2013 genom projektet LifeELMIAS som medfinansieras av EU-kommissionen, men som avslutades 2018. En långsiktig finansiering av bekämpningen av almsjuka har kommit till stånd genom att Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen skjuter till projektmedel, i första hand under en femårsperiod. De gotländska ängarna har skadats svårt genom askskottsjukans och almsjukans härjningar, men nu ser vi ändå en liten ljusning.

Drivande i arbetet för bekämpande av almsjukan sedan den upptäcktes 2005 har varit Karin Wågström, som under året avgått ur Ängskommittén på grund av pensionering från sitt arbete på Skogsstyrelsen. Karin kom in som ersättare i Ängskommittén 2003 och som ordinarie ledamot 2004. Karin har under dessa nästan 20 år varit en inspirerande och kunnig medlem i Ängskommittén.

Ängskommittén har i flera år arbetat för att få fram riktlinjer för hur trädbestånden i de gotländska ängarna kan förnygras. Arbetet har tagit lång tid eftersom riktlinjerna måste vara väl förankrade hos såväl Länsstyrelsen som Skogsstyrelsen, särskilt som många av ängarna är naturreservat eller Natura 2000-områden, eller både och. Arbetet blev klart under 2022 och kunde presenteras vid Ängsdagen den 12 november. Planen är att Länsstyrelsen ansvarar för att producera en attraktiv folder för att sprida riktlinjerna.

Sammanträden, ängsresor och möten

Ängskommittén sammanträdde den 18 januari (digitalt), 22 juni hemma hos Erik W Ohlsson, Bondans, Fårö, 6 oktober hemma hos Göran Allard i Ekeby samt 14 december (digitalt). Årets ängsresor genomfördes 8, 12 och 22 september. Vid mötena har Ängskommittén fört en löpande diskussion om nya idéer för att uppmuntra och långsiktigt säkra ängenas hävd. Rutinen att i förväg anmäla till ängshävdarna när Ängskommittén ska besöka respektive änge, och som infördes 2019, användes även 2022. Erfarenheterna att göra så är positiva, det ger möjlighet till ökad dialog med hävdarna, och Ängskommittén behöver inte besöka ställen där den hävdansvarige anmält att ängset varit ur hävd under året. Vid ängsresorna kunde vi med glädje konstatera att de flesta besökta ängarna var i god hävd. Några få var ohävdade eller i otillräcklig hävd.

Ständigt arbete pågår för att hålla vårt ängsregister så uppdaterat som möjligt vad gäller kontaktuppgifter till ansvariga, hävdstatus och utdelade belöningar. Detta arbete kräver en viss bevakning, för det händer hela tiden att ansvariga personer eller organisationer byts ut och att ängen hamnar i vanhävd eller att nya ängen tillkommer.

14 december 2022, Gotländska Ängskommittén

Fagning i Hörnsne prästänge. Foto: Anders Lekander

Årsbokslut 2022

Styrelsen för Gotlands hembygdsförbund (834000-9367) får härmed avge årsbokslut för räkenskapsåret 1 januari 2022 – 31 december 2022.

Resultatdisposition

Styrelsen föreslår att den balanserade vinsten (kronor):

balanserade vinstmedel	152 195
årets vinst	<u>148 717</u>
	300 912

disponeras så att:

gåvor till donationsfonderna överförs till ändamålsbestämda medel	760
lämnade anslag ur donationsfonderna belastar ändamålsbestämda medel	- 169 958
avkastning på donationsfonders värdepapper överförs till ändamålsbestämda medel	232 078
Ängskommitténs medel överförs	11 552
Resterande medel överförs	<u>226 480</u>
	300 912

Förbundets resultat och ställning i övrigt framgår av efterföljande resultat- och balansräkningar med tilläggsupplysningar.

Resultaträkning

belopp i kronor	not	2022	2021
Verksamhetsintäkter	2		
Medlemsavgifter		50 504	62 440
Gåvor och bidrag	3	412 835	493 415
Bokförsäljning (nettoomsättning)		93 925	83 395
Övriga verksamhetsintäkter		12 500	12 500
Summar verksamhetsintäkter		569 764	651 750
Verksamhetskostnader	2		
Lämnade anslag	4	- 169 958	- 197 452
Råvaror och förnödenheter		- 301 091	- 419 182
Övriga externa kostnader		- 182 076	- 167 331
Summa verksamhetskostnader		- 653 125	- 783 965
Verksamhetsresultat		- 83 361	- 132 215
Resultat från finansiella poster			
Direktavkastning på värdepapper		232 078	227 302
Summa finansiella poster		232 078	227 302
Årets resultat		148 717	95 087

Balansräkning

belopp i kronor	not	31 december 2022	31 december 2021
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Fastigheter, byggnader och nyttjanderätter		7 999	7 999
Sparrekonsten och övrigt		1 001	1 001
Värdepapper	5	4 727 397	4 614 701
Summa anläggningstillgångar		4 736 397	4 623 701
Omsättningstillgångar			
Lager Ängskommittén		204 180	208 820
Boklager		1 000	1 000
Kundfordringar		2 500	1 750
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		39 866	51 238
Övriga kortfristiga fordringar		4 268	19 000
Likvida medel (varav Ängskommittén 500 kr resp. 5 956 kr)		72 064	97 173
Summa omsättningstillgångar		323 878	378 981
SUMMA TILLGÅNGAR		5 060 275	5 002 682
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital	6		
Ändamålsbestämda medel			
Ändamålsbestämda medel		4 638 456	4 633 426
Summa ändamålsbestämda medel		4 638 456	4 633 426
Balanserade vinstmedel			
Ängskommitténs medel		13 475	- 2 388
Balanserad vinst		138 720	64 526
Årets resultat		148 717	95 087
Summa balanserade vinstmedel		300 912	157 225
Summa eget kapital		4 939 368	4 790 651
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		-	19 000
Upplupna kostnader		2 200	2 200
Övriga kortfristiga skulder		118 707	190 831
Summa kortfristiga skulder		120 907	212 031
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		5 060 275	5 002 682

Tilläggsupplysningar

Not 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Årsbokslutet är upprättat enligt BFNAR 2010:1 Ideella föreningar och registrerade trossamfund som upprättar förenklat årsbokslut samt tillämpliga delar av årsredovisningslagen.

Not 2 Uppdelad resultaträkning

	not	kansli och förlag	ändamåls- bestämt	Ängs- kommittén	elimineras	summa
Intäkter						
Medlemsavgifter		50 504	-	-	-	50 504
Gåvor och bidrag	3	196 450	760	215 625	- 1 450	411 385
Bokförsäljning		93 925	-	-	-	93 925
Övriga verksamhetsintäkter		12 500	-	-	-	12 500
Direktavkastning värdepapper		-	232 078	-	-	232 078
Summa intäkter		353 379	232 838	215 625	- 1 450	800 392
Kostnader						
Lämnade anslag	4	-	- 169 958	-	1 450	- 168 508
Tryckkostnader		- 49 926	-	-	-	- 49 926
Formgivning med mera		- 40 000	-	- 30 540	-	- 70 540
Ängsdagar		-	-	- 4 900	-	- 4 900
Projektkostnader		-	-	- 180 625	-	- 180 625
Köpta kanslitjänster		- 142 800	-	-	-	- 142 800
Övriga förvaltningskostnader		- 32 893	-	- 1 483	-	- 34 376
Summa kostnader		- 265 619	- 169 958	- 217 548	1 450	- 651 675
Årets resultat		87 760	62 880	- 1 923	-	148 717

Not 3 Erhållna gåvor och bidrag

	2022	2021
<i>Allmänt</i>		
Region Gotland, verksamhetsbidrag	140 000	140 000
Kvarnfonden, försäkringsbidrag	1 450	2 006
Gåvor Hyllnings- och minnesfonden och Ture Wahgrens fond	760	415
<i>Ängskommittén, gåvor och bidrag</i>		
Egendomsnämnden i Visby stift	15 000	15 000
Liljewalchska skogsfonden	20 000	20 000
Region Gotland, projektstöd Vall prästänge (bidrag)	180 625	273 000
Elisabeth och Gunnar Bachérs fond	-	10 000
Leader Gute, projektstöd Stenkumla prästänge (bidrag)	-	15 000
Ture Wahlgrens ängsfond, bokinköp (bidrag)	-	13 229
<i>Från Gutabygd, tryckningsbidrag</i>		
Sällskapet DBW	20 000	10 000
Ragnar och Lydia Nilssons stiftelse	10 000	5 000
Wilhelmina von Hallwyls Gotlandsfond	15 000	15 000
Region Gotland, Kultur- och fritidsnämnden	10 000	-
Summa erhållna gåvor och bidrag, kronor	412 835	518 650
Avgår gåvor och bidrag inom förbundets räkenskaper	- 1 450	- 25 235
Netto, kronor	411 385	493 415

Tilläggsupplysningar, fortsättning

Not 4 Beslutade anslag

	2022	2021
<i>Gotlands hembygdsförbunds kvarnfond</i>		
Försäkringsbidrag för Halvands kvarn, Garde	1 450	2 006
<i>Ture Wahlgrens ängsfond</i>		
Trodertun till Silte prästänge, Föreningen Siltegården	20 000	-
Inköp böcker, Gotländska ängskommittén	-	13 229
Trodertun till Anglarve änge, Träkumla hembygdsförening	-	33 575
<i>Elisabeth och Gunnar Bachérs fond</i>		
Antikvariska åtgärder, Vike minnesgård, Boge	7 893	6 257
Antikvariska åtgärder, Bläse kalkbruks intresseförening	15 615	-
Trodertun till Silte prästänge, Föreningen Siltegården	30 000	-
Broar i Garde a-änge, Garda hembygdsförening	15 000	-
Ängsvård, Gotländska ängskommittén	-	10 000
Renovering Hallbjäns kvarn, Lau hembygdsförening	-	10 000
Renovering Malms, Dalhems sockenförening	-	30 000
Spåntak på Bringsarve, Ardre	-	9 000
Dansbana vid Strandängen, Lärbro hembygdsförening	-	20 000
Antikvariska åtgärder, Rone hembygdsförening	-	10 000
<i>David och Tyra Ahlqvists minnesfond</i>		
Kopia av Ardrekistan, Arde sockenförening	15 000	-
Museistöd Torpet, Grötlingbo, Havdhems hembygdsförening	10 000	-
Renovering såmaskin Fole mekaniska, Fohle hembygdsf	10 000	-
Läkeörter, Hoburgs hembygdsförening	-	21 900
Renovering av gravsten, Vike minnesgård, Boge	-	1 720
Marinbiologisk undersökning av Lojsta träsk	-	15 000
<i>Gotlands hembygdsförbunds hyllnings- och minnesfond</i>		
Tryckbidrag sockenbok, Lau hembygdsförening	10 000	-
Tryckbidrag 100 kyrkor, Emelie Bergbohm	10 000	-
Inköp av Gotlandica, Gotlands nationsbibliotek, Uppsala	5 000	-
Tryckbidrag Hansakatastrofen, J Ringbom och L Kruthof	10 000	-
Tryckbidrag bok om Åsa Ardin Kedja, Birgitta Hald Svensson	10 000	-
Flytt av krigssjukhusmuseet, Lärbro hembygdsförening	-	25 000
Arkeologisk grävkurs, tingshuset Tingstäde, CHAB	-	15 000
Summa beslutade anslag, kronor	169 958	222 687
Avgår anslag inom förbundets räkenskaper	-1 450	- 25 235
Netto, kronor	168 508	197 452

Tilläggsupplysningar, fortsättning

Not 5 Värdepapper

	31 dec 2022	31 dec 2021
<i>SHB Auto 75 criteria, marknadsvärde</i>	2 536 954	2 774 435
SHB Auto 75 criteria, bokfört värde	2 288 240	2 182 902
<i>SHB Stiftelsefond, marknadsvärde</i>	2 120 584	2 620 106
SHB Stiftelsefond, bokfört värde	1 988 287	1 988 287
<i>SHB Auto 50 criteria (Ture Wahlgrens), marknadsvärde</i>	230 337	255 595
SHB Auto 50 criteria (Ture Wahlgrens), bokfört värde	225 435	221 756
<i>SHB Indexfond 100 (Ture Wahlgrens), marknadsvärde</i>	251 444	327 506
SHB Indexfond 100 (Ture Wahlgrens), bokfört värde	225 435	221 756
Summa marknadsvärde	5 139 319	5 977 642
Summa bokfört värde	4 727 397	4 614 701
Netto orealiserad vinst	411 922	1 362 941

Not 6 Förändringar av eget kapital

	Ändamåls- bestämda medel	Ängs- kommitténs medel	Balanserad vinst	Årets resultat	Summa eget kapital
Ingående balans	4 633 426	- 2 388	64 526	95 087	4 790 651
Disposition av 2021 års resultat	5 030	5 863	84 194	- 95 087	-
Överföring av medel till Ängskommittén	-	10 000	-10 000	-	-
Årets resultat				148 717	148 717
Utgående balans	4 638 456	13 475	138 720	148 717	4 939 368

Eget kapital den 19 februari 2023 förutsatt att årsmötet godkänner föreslagen vinstdisposition:

Disposition av 2022 års resultat	62 880	- 1 923	87 760	- 148 717	-
Balans per den 19 februari 2023	4 701 336	11 552	226 480	-	4 939 368

Fördelning av ändamålsbestämda medel på donationsfonderna, efter respektive års årsmöte:

	19 februari 2023	20 februari 2022
Gotlands hembygdsförbunds kvarnfond	42 726	44 176
Ture Wahlgrens ängsfond	451 370	449 468
Elisabeth och Gunnar Bachérs fond	2 494 447	2 438 984
David och Tyra Ahlqvists minnesfond	813 767	807 712
Gotlands hembygdsförbunds hyllnings- och minnesfond	899 026	898 116
Summa ändamålsbestämda medel	4 701 336	4 638 456

Visby den 10 januari 2023

Kjellåke Nordström	Lars Olsson	Magnus Röcklinger
Lotta Landerholm	Sofia Hoas	Christer Mårtensson
Arne Pettersson		

Revisionsberättelse

Gotlands Hembygdsförbund

Undertecknade revisorer som utsetts att granska Gotlands Hembygdsförbunds räkenskaper och styrelsens förvaltning för år 2022, får efter slutförd revision avge följande berättelse.

Det är styrelsen som har ansvaret för föreningens ekonomi och verksamhet. Vårt ansvar begränsas till de handlingar och uppgifter som vi fått oss tillhanda.

För fullgörande av vårt uppdrag har vi tagit del av föreningens räkenskaper och däri intagna resultat- och balansräkningar, protokoll och andra handlingar som lämna upplysningar om föreningens ekonomi och förvaltning.

Den av oss företagna revisionen har inte givit anledning till anmärkning med avseende på till oss överlämnade revisionshandlingar, föreningens bokföring eller eljest beträffande förvaltningen av föreningens angelägenheter.

Vi tillstyrker:

- Att i årsbokslutet intagen balansräkning per den 31 december 2022 och intagen resultaträkning omfattande 2022 fastställs.
- Att resultatet disponeras i enlighet med styrelsens förslag.
- Att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för förvaltningen för den tid revisionen omfattar.

Visby den 27 januari 2023

Alvar Stenqvist

Margareta Närström

Verksamhetsplan för Gotlands Hembygdsförbund 2023 - 2024

Den svenska hembygdsrörelsens grundsyn

Hembygdsrörelsen är en del av det levande samhället. Den skapar broar mellan det förgångna, nutiden och framtiden. Hembygdsrörelsen har ett humanistiskt och demokratiskt synsätt. Den är öppen för alla, oavsett bakgrund. Den respekterar kulturarvets skiftande former i tid och rum.

Hembygdsarbetet skapar gemenskap, trygghet och identitet. Intresset för kulturarvet är drivkraften i engagemanget för hembygden. Här möts alla generationer.

Målsättning för Gotlands Hembygdsförbund

Gotlands Hembygdsförbunds ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att de blir en naturlig grund för ett gott liv. Gotlands Hembygdsförbund är också kontaktyta mellan Sveriges Hembygdsförbund och de lokala hembygdsföreningarna på ön. Förbundet ska i detta syfte arbeta för att:

- Kunskapen om och känslan för hembygdens natur- och kulturarv fördjupas och förs vidare till kommande generationer.
- Kultur- och naturhistoriska minnen och miljöer tas tillvara och görs tillgängliga för alla.
- Kulturarv, miljö, tradition och hävdvunnen sed på Gotland skyddas vid planering och förändring av samhället samt verka för en positiv utveckling av en levande landsbygd.
- Stödja arbetet för tillvaratagande och vårdande av samlingar, uppgifter och bilder av kulturhistoriskt intresse, vilka belyser den gotländska kulturens utveckling och särart.
- Främja vetenskaplig forskning vad avser hembygdsvård, ängsvård och hembygdsforskning samt annan forskning rörande Gotland.
- Främja samarbete mellan organisationer och föreningar inom förbundet.

Övergripande arbete

Den gotländska hembygdsrörelsen arbetar för att bevara och rädda viktiga delar av det gotländska natur- och kulturarvet. Att bevara och vårda är grundläggande frågor för kulturmiljövården, men det är lika viktigt att synliggöra och tillgängliggöra vårt kulturarv som vi skapar idag.

Gotlands Hembygdsförbund företräder hembygdsrörelsens intressen på regional nivå och ska bidra till att synliggöra och marknadsföra hembygdsrörelsen genom att ta fram statistik över genomförda aktiviteter och lyfta hur betydelsefullt det ideella arbetet är i det gotländska samhället.

Förbundet samverkar bland annat med Gotlands Museum, Sveriges Hembygdsförbund, Länsstyrelsen i Gotlands län och hembygdsförbunden i nätverket Hembygd Öst. Det ingår i Gotlands kulturarvsråd och sitter med i ett stort antal stiftelser och föreningar.

Förbundet stödjer medlemsföreningarna i arbetet med hembygden samt det lokala natur- och kulturarvet. De arrangerar utbildningar som föreningskunskap, föryngring, digitalisering av arkiv och IT-utveckling i samarbete med Vuxenskolan.

Förbundet innehar och delar ut medel från tre fonder jämte Ängskommitténs Ture Wahlgrens ängsfond. David och Tyra Ahlqvists minnesfond för gotländsk kulturminnesvård, byggnadsvård och hembygdsforskning. Elisabeth och Gunnar Bachérs fond för gotländsk kulturmiljövård genom anslag till byggnadsvård och landskapsvård. Och Gotlands Hembygdsförbunds hyllnings-

och minnesfond för vård av, intresse och kunskap kring samt tillgänglighet till det gotländska kulturarvet.

Hembygdsförbundets förlag ger årligen ut årsboken Från Gutabygd, som forum för gotländsk hembygdsforskning.

Förbundets Ängskommitté stödjer ängshävdare och sprider kunskap om god ängshävd på Gotland. En viktig uppgift är att regelbundet besöka Gotlands alla ängar och se över och diskutera skötsel. Ängskommittén bevakar frågor gällande miljöersättningar och annan aktuell information och förmedlar detta till ängshävdarna.

Aktiviteter under 2023 - 2024:

- Skicka ut minst sex digitala nyhetsbrev med info nationellt och lokalt.
- Ge ut årsboken Från Gutabygd 2023.
- Ängskommittén ordnar publik ängsaktivitet om pandemireglerna så tillåter.
- Ängskommittén ordnar ängsdag där ängsansvariga belönas för god hävd av ängen.
- Hålla minst tre hembygdsträffar under hösten 2023.
- Anordna två webinarium i samarbete med kulturarvsutvecklaren och Vuxenskolan, om utveckling natur- och kulturturism samt ett om förnyring och verksamhetsutveckling.
- Behandla ansökningar till och dela ut medel från fonderna i juni och december.
- Representera förbundet i stiftelser och andra organisationer enligt lista.
- Arrangera årsstämma i februari 2024.
- Dela ut hedersnålar till rekommenderade medlemmar.

Fjårdinge änge, Gothem. Foto: Lotta Landerholm

Budget 2023

Budget 2023, tkr	kansli och förlag	ändamåls- bestämt	Ängskom- mittén	elimineras	summa
Intäkter					
Medlemsavgifter	51	-	-	-	51
Gåvor och bidrag	131	0	45	- 11	165
Bokförsäljning	88	-	-	-	88
Övriga verksamhetsintäkter	13	-	-	-	13
Direktavkastning värdepapper	-	180	-	-	180
Summa intäkter	283	180	45	- 11	497
Kostnader					
Lämnade anslag	-	- 180	-	11	- 169
Råvaror och förnödenheter					
Tryckkostnader	- 65	-	-	-	- 65
Formgivning med mera	- 40	-	- 42	-	- 82
Ängsdagar	-	-	- 5	-	- 5
Övriga externa kostnader					
Köpta kanslitjänster	- 146	-	-	-	- 146
Övriga förvaltningskostnader	- 40	-	- 1	-	- 41
Summa kostnader	- 291	- 180	- 48	11	- 508
Budgeterat resultat	- 8	0	- 3	-	- 11

Utfall 2022, tkr	kansli och förlag	ändamåls- bestämt	Ängskom- mittén	elimineras	summa
Intäkter					
Medlemsavgifter	51	-	-	-	51
Gåvor och bidrag	196	1	216	- 1	412
Bokförsäljning	94	-	-	-	94
Övriga verksamhetsintäkter	13	-	-	-	13
Direktavkastning värdepapper	-	232	-	-	232
Summa intäkter	354	233	216	- 1	802
Kostnader					
Lämnade anslag	-	- 170	-	1	- 169
Råvaror och förnödenheter					
Tryckkostnader	- 50	-	-	-	- 50
Formgivning med mera	- 40	-	- 31	-	- 71
Ängsdagar	-	-	- 5	-	- 5
Projektkostnader Vall prästänge	-	-	- 181	-	- 181
Övriga externa kostnader					
Köpta kanslitjänster	- 143	-	-	-	- 143
Övriga förvaltningskostnader	- 33	-	- 1	-	- 34
Summa kostnader	- 266	- 170	- 218	1	- 653
2022 års resultat	88	63	2	-	149

Gotlands Hembygdsförbunds årsstämma den 19 februari 2022 i Gothems bygdegård

Program

15.00 - 16.00	Ombudsanmälan och kaffe
16.00 - 16.45	Årsstämman öppnas
	Presentation av Gothems socken
	Utdelning av hedersnålar
16.45 - 17.45	Årsstämmoförhandlingar
17.45 – 18.00	Information från Gotlands Hembygdsförbund
	Avslutning

